

KLA 220
ANADOLU TARİHİ COĞRAFYASI

PONTOS BÖLGESİ

PONTOS BÖLGESİ

Antik Kaynakça:

- Strabon, Geographika (Coğrafya, çev. A. Pekman, 2000)
- Ksenophon, Anabasis (Onbinlerin Dönüşü, çev. T. Gökçöl, 1998)
- Pausanias, Periegesis tes Hellados (Pausanian Description of Greece, çev. W. H. Jones, 1918-1935)
- G. Plinius Secundus, Naturalis Historia (Pliny Natural History, çev. H. R. Rackham, W. H. S. Jones – D. E. Eichholz, 1938-1971)

PONTOS BÖLGESİ

Kaynakça:

- W. M. Ramsay, Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası, 1939.
- Ö. Öztürk, Pontus, Antikçağ'dan Günümüze Karadeniz'in Etnik ve Siyasi Tarihi, 2011.
- A. Işık, Antik Kaynaklarda Karadeniz Bölgesi, 2001.
- M. Kınacı, 'Antikçağda Pontos Bölgesi'nin Tarihsel Coğrafyası', Cedrus III, 2015, s. 181-229.

Pontos Bölgesi'nin;

- Kuzeyinde Pontos Euxinos (Karadeniz)
- Doğusunda Armenia Minor ve Kolkhis
- Batısında Paphlagonia Bölgesi
- Güneybatısında Galatia ile Halys Havzası ve Halys Nehri'nin kollarından olan Kappadoks (Deliceçay) ile Skylaks (Çekerek) Irmağı'nın kuzey kıyıları
- Güneyinde ise Kappadokia Bölgesi yer almaktadır.

PONTOS BÖLGESİ

Rusya sınırından Sakarya nehrine kadar, dar anlamıyla Artvin – Sinop arası Karadeniz kıyısı,

Arkhabis : Arhavi – Artvin Yakını

Rhizus : Rize

Opium : Of

Trapezus : Trabzon

Kerasos : Giresun

Kotyora : Ordu

Amisos : Samsun

Neocaesareia : Niksar

Amaseia : Amasya

Sinope : Sinop

Bölgede Pontos Euksinos'a dökülen iki nehir, Halys (Kızılırmak), İris (Yeşilçay)

- Dağlar denize paralel olarak –doğu-batı istikametinde- uzanır.
- Bu nedenle kentleşme açısından Pontos Bölgesi iç ve kıyı olmak üzere iki kesime ayrılır.
- Kıyı kentlerinin ticari potansiyeli yüksek olup, koloni kentleri kıyıda bu amaçla kurulmuştur.
- İonia Bölgesi kenti Miletos, Pontos bölgesinde Sinope (Sinop) koloni kentini kurmuştur.
- Sinope ise Pontos Bölgesindeki Trapezus (Trabzon), Kotyora (Ordu) ve Kerasos (Giresun) koloni kentlerini kurmuştur ve bu kentlerden vergi almıştır.
- Amisos'un (Samsun), Phokaiialılar ya da Miletoslularca kurulmuş olduğu antik kaynaklarca belirtilmektedir.

Pontos (Pontus) Kralları :

- Mithradates I (302 - 265 M.Ö.)
- Ariobarzanes III (265 - 250 M.Ö.)
- Mithradates II (250 - 220 M.Ö.)
- Mithradates III (220 - 185 M.Ö.)
- Pharnakes I (185 - 170 M.Ö.)
- Mithridates IV (170 - 150 M.Ö.)
- Mithridates V (150 - 120 M.Ö.)
- Mithradates VI (120 - 63 M.Ö.)
- Pharnakes II (63 - 47 M.Ö.)

Mithridates III M.Ö.220-185

Pharnakes I M.Ö. 185-170

Polemon, M.S. 58

Kral VI. Mithridates

AMİSOS (Samsun)

- Sinope'ye 900 stadia uzaklıktadır.
- Strabon kentin ilk defa Miletoslular daha sonra Kappadokialı bir lider, üçüncü kez M.Ö. 5. yüzyılda Atinalılarca kolonize edildiğini ve adının Peiraieus olarak değiştirilmiş olduğunu söyler.
- Pontos Bölgesinde yer alan Amisos (Samsun), doğuda İris; batıda ise Halys Nehirleri tarafından oluşturulmuş ovanın içinde oluşturulmuş liman kentidir
- Amisos Kuzeybatıdan esen sert rüzgarlara karşı korunaksızdı ve yeterince büyük değildi.
- M.Ö. 4. yüzyılın birinci yarısında kent Pers egemenliğine geçmiştir.
- M.Ö. 333 yılında Aleksandros, kenti özgür bir kent statüsüne kavuşturmuştur.

- III. Yüzyılın ikinci yarısı Mithradates Hanedanlığı yöneticilerinden Ariobarzanes kenti ele geçirmiştir.
- VI. Mithradates döneminde kent özerk değil, bağımlı bir kent haline gelmiştir. Bu dönemde kentte birçok yeni yapı inşa çalışmaları yapılmış, kentin sınırları genişletilmiştir.
- M.Ö. 72/71 yılında Üçüncü Mithradates-Roma Savaşı sırasında Romalı komutan Lucullus tarafından kuşatılmış, yıkılmış ve vatandaşlarının çoğu öldürülmüştür. Aynı dönemde kent tekrar inşa edilmiş ve 120 stadia genişletilmiştir.
- M.Ö. 48 yılında II. Pharnakes tarafından kuşatılmış ve tahrip edilmiştir.
- M.Ö. 47 yılında Caesar tarafından kent bağımsız ilan edilmiştir.
- M.Ö. 31 yılında Actium Savaşı sonrasında Octavianus kente özgürlüğünü tekrar kazandırmıştır.

KOTYORA (Ordu)

- Tibarenoi kavmi ikamet etmiştir.
- Ksenophon 45 gün burada kalmış ve kentin Sinopelilere vergi verdiğini gözlemlemiştir.
- M.Ö. 183 yılında I. Pharnakes Sinope'yi ele geçirdikten sonra Kotyora'yı da Mithradates Hanedanlığı'na eklemiştir. Kotyora halkını Kerasos'a taşımış ve kendi adına Pharnakeia'yı kurmuştur. M.S. 64 yılından sonra da kent tekrardan Kerasos adıyla anılmıştır.
- M.S. 2. yüzyılda Arrianus, kentin küçük bir köy olduğunu belirtmiştir.

TRAPEZUS (Trabzon)

- M.Ö. 8. yüzyılda Sinopeliler tarafından kurulmuştur.
- VI. Mithradates döneminde Mithradates Hanedanlığı'na katılıyor.
- M.Ö. 64 yılından itibaren Romalıların hakimiyetine girmiştir.
- Üst kesimi sıra dağlarla çevrilidir ve önemli bir limana sahiptir. Sert esen rüzgarlara karşı korunaksızdır.
- Limanının önemi iç bölgeden gelen malların dış pazarlara deniz yoluyla gönderilmesini sağlamasıdır.

AMASEIA (Amasya)

- İris Nehri'nin havzasında bulunan bölgenin en önemli kentidir.
- Geniş, derin ve verimli bir vadide kurulmuştur.
- Mithradates I Ktistes döneminde ele geçirilmiştir.
- Sinope alınana kadar Mithradates Hanedanlığı'nın başkenti olmuştur. Bu yüzden hanedanlığın krallarının sarayları ve mezarları Sinope başkent olana kadar burada yer almaktaydı.
- M.Ö. 70 yılında Üçüncü Mithradates-Roma Savaşı sırasında Lucullus önderliğindekiler tarafından kuşatılmış, bir süre direndikten sonra Roma hakimiyetine girmiştir.

Amaseia - Amasya

Pontus Bölgesi Din - Tapınım

- Yerel dinlerin yanı sıra diğer kültürlere ait dini motifler kaynaşmış ve tapınım görmüştür.
- Genel olarak Zeus Stratios, Anaitis, Men Pharnakou ve Ma kültleri yaygın tapınım görmüştür.
- Büyük tapınak kentleri dini yerleşimin temel unsuru olarak ön plana çıkmaktadır. Söz konusu kentlerden ilki etrafını çevreleyen tepeler sayesinde oldukça korunaklı olan ve Semiramis Tepesi üzerine kurulan Zela kentidir.
- M.Ö. 64 yılında Pompeius tarafından bir kent statüsüne erişirilmiştir.

Dini Yerleşimler:

- **Zeus Stratios, Anaitis, Men Pharnakou** (Pharnakes'in Men'i) ve **Ma** kültleri yaygındır.
- **Zela**; Zelitis yöresine adını veren, Semiramis tepesi üzerine kurulu olan ve tepeler sayesinde korunaklı bir kent. Tanrıça Anaitis (Anahita)'in Küçük Asya'daki en önemli kült merkezlerinden biriydi.
- Mithridates handenaliğının yöneticileri Zela'yı kent olarak değil de Pers tanrılarının kutsal alanı olarak idare etmişlerdi.

KLA 220
ANADOLU TARİHİ COĞRAFYASI

PAPHLAGONIA BÖLGESİ

PAPHLAGONIA BÖLGESİ

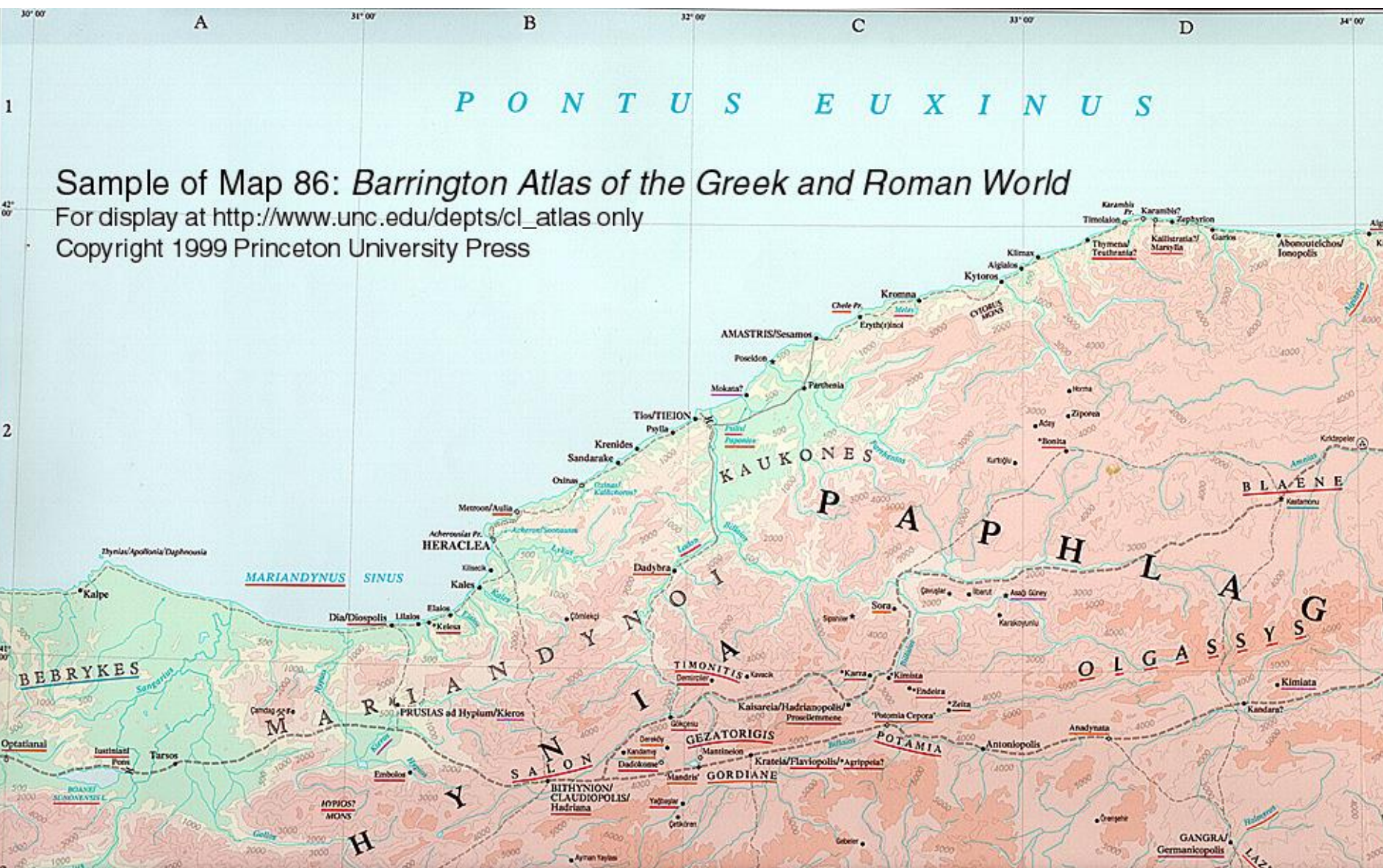
Antik Kaynakça:

- Strabon, Geographika (Coğrafya, çev. A. Pekman, 2000)
- Ksenophon, Anabasis (Onbinlerin Dönüşü, çev. T. Gökçöl, 1998)
- Pausanias, Periegesis tes Hellados (Pausanian Description of Greece, çev. W. H. Jones, 1918-1935)
- G. Plinius Secundus, Naturalis Historia (Pliny Natural History, çev. H. R. Rackham, W. H. S. Jones – D. E. Eichholz, 1938-1971)

PAPHLAGONIA BÖLGESİ

Kaynakça:

- **W. M. Ramsay, Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası, 1939.**
- **A. Işık, Antik Kaynaklarda Karadeniz Bölgesi, 2001.**
- **V. Sevin, Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I, 2001.**
- **Ö. Öztürk, Pontus, Antikçağ'dan Günümüze Karadeniz'in Etnik ve Siyasi Tarihi, 2011.**

Sample of Map 86: *Barrington Atlas of the Greek and Roman World*

For display at http://www.unc.edu/depts/cl_atlas only

Copyright 1999 Princeton University Press

PAPHLAGONIA BÖLGESİ

Çankırı'nın kuzeyi, Kastamonu, Zonguldak, Bartın Paphlagonia bölgesidir.

Sinope : Sinop

İonopolis : İnebolu

Amastris : Amasra

Parthenos : Bartın

Pompeiopolis: Taşköprü

**Bölgedeki en önemli nehir Parthenius'tur.
(Bartın Çayı)**

- İç kısım ve kıyı kısım olarak iki bölüme ayrılır.
- İç kısımları Galatia sınır bölgelerine denk gelir.
- İç kısımlarındaki önemli kentleri Gangra (Çankırı) ve Pompeiopolis'tir (Taşköprü).
- Paphlagonia bölgesi sarp ve dağlık bir bölge değildir.
- Verimli ovalara sahiptir.
- Dağları sık ormanlarla kaplıdır.
- Pek çok kolonizasyon olayına sahne olmuştur.
- Paphlagonia'nın önemli koloni kentleri Herakleia ve Amastris'tir.
- Kıyı kesimleri Mithridates Eupator'un Paphlagonia'da yaptığı savaşlarla Herakleia'ya kadar ele geçirilmiştir.
- İç kısımları ise Halys'in sınırına kadar olan bölgeye kadar ele geçirilmiştir.
- Paphlagonia halkı Anadolu'nun en eski halklarından biridir.

- Hititlerin yıkılmasından sonra bir süre Phryg hakimiyetine girmiştir.
- M.Ö. 7. yüzyılda Kimmerler'in istilasına uğramış ve ele geçirilmiştir.
- Lydia kralı Alyattes, Kimmer tehlikesini ortadan kaldırdıktan sonra bölge Kroisos döneminde Lydia hakimiyeti altına girmiştir.
- M.Ö. 547/46 yıllarında Paphlagonia bölgesi Pers egemenliği altına girmiştir.
- M.Ö. 480 yılında Paphlagonia Bölgesi Kserkses'in ordusuna asker göndermiştir.
- M.Ö. 333'de İskender ve onun ölümüyle de Eumenes'in hakimiyetine girmiştir.

- Eumenes'in egemenliğinden sonra Pontos krallarının hakimiyetine geçinceye kadar da yerli prensler tarafından yönetilmiştir.
- Paphlagonia Bölgesi Pontos krallarının hakimiyetinden sonra Roma egemenliğine geçmiş ve M.S. 395 yılına kadar da Roma yönetiminde kalmıştır.
- Herodotos, Paphlagonialıların savaşlarda örme başlıklar küçük kalkanlar, oldukça kısa kargılar, mızraklar ve hançerler kullandıklarını söyler.

SİNOPE (Sinop)

- M.Ö. 1200'lerde Karadeniz kıyısında bir Hitit liman kenti olarak Sinova geçmektedir. Bu büyük olasılıkla Sinope (Sinop) ile aynı şehir olabilir.
- Sinope Pontus Eukseinos üzerinde, M.Ö. 7.yy'da Miletos kenti tarafından kurulan en önemli kolonilerinden biridir.
- Karadeniz (Pontus Eukseinos) içine doğru giren bir yarım ada üzerinde kurulmuştur (bugün Sinop). Kuzey rüzgarlarına kapalı, doğu'da ve batıdaki çok korunaklı limanları sayesinde Sinope kenti çok kısa zaman içerisinde deniz ticaretinde en önemli şehirlerden biri haline gelmiştir. Kent bir taraftan kendi özel üretimi olan balık ürünlerini satıyor, diğer taraftan deniz yoluyla gelen ve Anadolu'nun iç kesimlerine gönderilecek olan eşyaların paketlenildiği bir liman şehriydi, çünkü Sinope, denizden Anadolu'nun iç kesimlerine geçiş sağlayan yolların kavşak noktasında yer aşmaktaydı. Dolayısıyla bir çok güç tarafından kent ele geçirilmiştir. Diğer Anadolu kentleri gibi M.Ö. 546 sonrasında kent Pers hakimiyeti altındadır.
- M.Ö. 183 yılında Pontus Kralı Pharnakes Sinope kentini işgal eder ve böylelikle kent, Pontus imparatorluğuna dahil olur. Pharnakes'in oğlu V. Mithridates, M.Ö. 120 yılında Sinope'deki sarayında öldürülür. En tanınan Pontus Kralı VI. Mithridates Eupator (M.Ö. 132-63) Sinope'de doğmuştur. VI. Mithridates Eupator'un Roma ile sürdürmüş olduğu savaşta kent Romalı General Lucullus tarafından yerle bir edilmiştir. Roma yönetiminde (M.Ö. 47) kent, Julia Felix Sinope Kolonisi olarak yeniden biçimlenmiş ve önemli bir ticaret merkezi haline gelmiştir.

AMASTRİS (Amasra)

- Adını Herakleia Pontika kralı Dionysius'un karısı olan Amastris'ten almaktadır.
- Dar bir boğazla anakaraya bağlanan yarımada üzerindedir.
- Amastris Parthenion (Bartın Çayı) nehrinin 90 stadia doğusunda yer alır.
- Her iki yanında da limanlar vardır. (Büyük liman ve küçük liman)

POMPEIOPOLIS (Taşköprü)

- Pompeiopolis, Amnias Irmağı'nın (Gökırmak) güney kıyısında yer almaktadır.
- M.Ö. 65/64 yılında Pompeius Magnus tarafından fethedildikten sonra Bithynia-Pontos eyaletine bağlanarak yeniden kolonize edildiği veya yeniden inşa edildiği tahmin edilmektedir.
- MÖ 31'de Actium savaşı sonrasında bölgenin statüsü değişmiş, tüm Paphlagonia bölgesi Roma yönetimine girmiştir.